

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

MJ ./ riksåklagaren ang. grovt vapenbrott m.m.

(Göta hovrätts dom den 23 april 2014 i mål nr B 20-14)

Högsta domstolen har förelagt mig att inkomma med svarsskrivelse. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Åtalet

MJ åtalades för grovt vapenbrott för att den 23 januari 2013 i en personbil på allmän plats uppsåtligt ha innehaft en skarpladdad pistol utan att ha rätt till det. Det gjordes gällande att brottet var grovt eftersom pistolen var skarpladdad och medförd på allmän plats samt att den inte haft något legalt användningsområde för MJ.

MJ åtalades också för brott mot lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivlagen).

Tingsrättens dom

MJ erkände gärningen men gjorde gällande att vapenbrotten inte skulle bedömas som grovt brott.

Åklagaren åberopade som bevisning protokoll över vapenundersökning och kompletterande vapenundersökning samt förhör med MJ och ett vittne.

Tingsrätten dömde MJ för grovt vapenbrott och brott mot knivlagen till fängelse i sex månader.

Beträffande rubriceringen av vapenbrottet anförde tingsrätten följande.

Vid bedömningen om ett vapenbrott är att anse som grovt ska enligt förarbetena följande beaktas. Innehav av ett skarpladdat skjutvapen på allmän plats, i fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs bör regelmässigt bedömas som grovt brott. Bedömningen bör vara densamma vare sig patronen befinner sig i vapnets

patronläge eller i liknande utrymme, dvs. oavsett om vapnet är skjutklart eller inte. Samma bedömning bör göras om skarp ammunition till ett oladdat vapen har medförts till platsen, t.ex. i det fordon som den tilltalade färdats i eller på annat sätt lätt tillgänglig för honom eller henne (prop. 2011/12:109 s. 41).

MJ har känt till var pistolen fanns placerad och att patronen satt i magasinet. Tingsrätten anser därför att hans uppsåt täcker de omständigheterna att vapnet har innehafts i ett fordon på allmän plats samt att det varit skarpladdat. Tingsrätten finner därmed att MJ gjort sig skyldig till ett sådant vapenbrott som är att beteckna som grovt. Tingsrätten anser inte att det har framkommit skäl för en annan bedömning. MJ ska därför dömas även för grovt vapenbrott.

I påföljdsdelen anförde tingsrätten följande.

Grovt vapenbrott har ett straffminimum på sex månader. Tingsrätten anser inte att några förmildrande eller försvårande omständigheter har framkommit. Med hänsyn till straffvärdet samt det höga artvärdet för grovt vapenbrott kan någon annan påföljd än fängelse inte komma ifråga.

Hovrättens dom

MJ överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle bedömas vapenbrottet som ett brott av normalgraden och bestämma påföljden till villkorlig dom i förening med böter alternativt samhällstjänst.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. En ledamot var skiljaktig och ville bedöma gärningen som ett vapenbrott av normalgraden samt bestämma påföljden till villkorlig dom och samhällstjänst.

Hovrätten anförde följande.

Försvaret har i hovrätten pekat på att det har varit frågan om en uppborrad startpistol med en ”klen” kaliber och låg anslagsenergi. Han har även lyft fram det förhållandet att MJ hade införskaffat pistolen flera år tidigare i självförsvarssyfte och att han hade glömt att han hade pistolen i bilen, och att han således inte hade för avsikt att använda pistolen.

Även med beaktande av det som förekommit i hovrätten finner hovrätten inte skäl att göra någon annan bedömning än den som tingsrätten har gjort i fråga om att vapenbrottet ska rubriceras som grovt.

Hovrätten gör inte någon annan bedömning i påföljdsfrågan än den som tingsrätten har gjort. Tingsrättens dom ska därför inte ändras.

I den skiljaktiga meningen anfördes att en helhetsbedömning ska göras av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Härvid beaktades bl.a. att vapnet inte tagits med i det potentiella syftet att komma till bruk utan efter någon form av hotbild flera år tidigare mer eller mindre blivit bortglömt och blivit liggande

under ett säte i bilen samt att utredning kring vapnets, som var en uppborrad startpistol, eldkraft saknas.

Överklagandet

MJ har överklagat hovrättens dom och yrkat att vapenbrottet ska bedömas som brott av normalgraden. Han yrkar under alla förhållanden straff lindring.

MJ har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. Han har visserligen förvarat pistolen i en bil som har befunnit sig på allmän plats, men han har berättat att han införskaffade pistolen för flera år sedan då han kände sig hotad av en person. Han har inte särskilt tagit med vapnet till t.ex. någon fest eller någon plats som frekventeras av allmänheten. Vidare är vapnet inte av någon särskilt farlig beskaffenhet, snarare förhåller det sig på helt motsatt sätt. Pistolen är en uppborrad knallpistol och således inte ursprungligen tillverkad för att skjuta iväg en kula utan enbart för att frambringa en knall. Kalibern 6,35 är vidare klen med en mycket låg anslagsenergi. Sammantaget rör det sig således inte om ett vapen med särskilt farlig beskaffenhet, vilket blir än mer tydligt vid en jämförelse med vapen som regelmässigt betraktas som farliga, såsom automatgevär, kulsprutor, pansarskott och grovkalibriga gevär. Åklagaren har inte lyckats prestera någon som helst utredning avseende pistolens eldkraft. Vid provskjutning har det enbart konstaterats att kulan har lämnat pistolens pipa. Bristande kunskap om vapnets eldkraft får räknas MJ till godo.

MJ har som skäl för prövningstillstånd anfört följande. Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen. Omständigheterna i målet är snarlika dem i NJA 2002 s. 256. Det bör klargöras dels om en enstaka försvårande omständighet innebär att brottet ska bedömas som grovt på det sätt som underinstanserna gör gällande eller om det ska göras en samlad bedömning vid rubricering av brottet, dels om lagändringen innebär en skärpning sett till Högsta domstolens tidigare avgörande från 2002.

Grunderna för min inställning

Den rättsliga regleringen

Enligt 2 kap. 1 § vapenlagen (1996:67) krävs tillstånd för att inneha såväl skjutvapen som ammunition. Även innehav av start- och signalvapen fordrar tillstånd. Från kravet på tillstånd finns ett antal undantag.

Ett startvapen används för att avlossa lösa skott (ofta kallade ollonskott) och används t.ex. vid idrottstävlingar av olika slag, som skrämskottsvapen gentemot skadevällande vilt samt vid hundträning för att träna skottfasthet. I sådana vapen finns ett hål uppåt i pipan. Pipan är i regel massiv eller har i vart fall ett spärrat vapenlopp. Det förekommer inte sällan att pipan på dylika vapen borrar upp så att det går att skjuta med skarp ammunition. Ett vapen

betecknas bara som ett startvapen om det inte är möjligt att skjuta ut projektiler genom vapenloppet (se bl.a. prop. 1986/87:154 s. 8 ff.).

Den 1 september trädde ändringar i straffbestämmelserna om vapenbrott och grovt vapenbrott i kraft (SFS 2014:894, prop. 2013/14:226). Bland annat har straffen för såväl vapenbrott som grovt vapenbrott höjts samt har en bestämmelse om synnerligen grovt vapenbrott införts. Eftersom dessa ändringar innebär straffskärpningar ska straffbestämmelserna i dess lydelse när gärningen begicks tillämpas.

Enligt 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen i dess lydelse före den 1 september 2014 döms den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet för vapenbrott till fängelse i högst ett år. Om brott som avses i första stycket är grovt döms, enligt andra stycket, för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om (1) vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, (2) vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, eller (3) innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

Angiven lydelse av bestämmelsen om grovt vapenbrott infördes den 1 juli 2012. Dessförinnan angavs inte vilka omständigheter som särskilt skulle beaktas vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt. Ett angivande av vilka omständigheter som särskilt ska beaktas ansågs normalt leda till bättre förutsebarhet och till större enhetlighet i rättstillämpningen. Avsikten var också att något utvidga bestämmelsens tillämpningsområde. Innehav av skjutvapen som medförts skarpladdat på allmän plats, t.ex. i bil på allmän plats, bedömdes ofta även före lagändringen som grova (prop. 2011/12:109 s. 16 ff.).

Enligt förarbetena till 2012-års lagändring framstår innehav av skjutvapen på allmän plats typiskt sett som särskilt allvarliga. Detta då det på goda grunder kan antas att en person som på allmän plats medför ett skjutvapen som han eller hon inte har rätt att inneha också är beredd att använda det. Även i de fall där det inte kan befaras att vapnet kommer till omedelbar brottslig användning innebär förekomsten av skjutvapen som innehas utan tillstånd på sådan plats en påtaglig risk för att människor kan komma till skada. Något krav på att det medförda vapnet ska ha varit skarpladdat för att brottet ska bedömas som grovt bör enligt regeringen inte uppställas (a. prop. s. 18 f.).

I författningskommentaren till 9 kap. 1 § andra stycket framhölls att uppräkningsen av omständigheter inte är uttömmande och att även andra omständigheter kan beaktas. Domstolen ska göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vidare uttalades att ett brott kan

bedömas som grovt även om inte någon av de uppräknade omständigheterna har förelegat. Så kan vara fallet när omständigheterna vid brottet är snarlika något av något av de uppräknade fallen (a. prop. s. 41 f.).

Beträffande styckets första punkt uttalades bl.a. följande (s.41 f.).

Innehav av ett skarpladdat skjutvapen på allmän plats, i fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs bör regelmässigt bedömas som grovt brott. Bedömningen bör vara densamma vare sig patronen befinner sig i vapnets patronläge eller i magasinet eller i liknande utrymme, dvs. oavsett om vapnet är skjutklart eller inte. Samma bedömning bör göras om skarp ammunition till ett oladdat vapen har medförts till platsen, t.ex. i det fordon som den tilltalade färdas i eller på annat sätt lätt tillgänglig för honom eller henne. Även om någon skarp ammunition inte påträffas, kan innehav av ett oladdat skjutvapen på någon av de uppräknade platserna bedömas som grovt brott. Det kan t.ex. vara fallet om innehavet har avsett ett skjutvapen som närmast är att jämföras med ett särskilt farligt vapen i andra punkten.

Vapnets eldkraft har främst betydelse för att bedöma vapnets farlighet och har således relevans vid bedömningen om att vapenbrott ska bedömas som grovt i enlighet med 9 kap. 1 § andra stycket (2), dvs. om vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet. Hur stor eldkraft ett vapen har beror på flera faktorer, t.ex. vapnets patronkapacitet, dvs. antalet patroner vapnet kan laddas med, samt projektilernas typ och energi. En omständighet som kan medföra att vapnet ska anses särskilt farligt är om vapnet är manipulerat på visst sätt (a. prop. s. 42).

Eftersom avsikten med 2012 års lagändring var att utvidga tillämpningsområdet för det grova brottet bör praxis som avser brott begångna före lagändringen tolkas med försiktighet (Fredrik Landgren och Kazimir Åberg, Vapenlagen, En kommentar, 1 januari 2013 Zeteo, kommentar till 9 kap. 1 § andra stycket)

Min bedömning

I målet är utrett att MJ i sin bil på allmän plats utan tillstånd innehaft en tillståndspliktig skarpladdad pistol. Vid polisens provskjutning sköts kulan genom pipans lopp. Att pistolen fungerar framgår således av utredningen i målet. Patronens kaliber, 6,35 m.m., och frånvaron av utredning kring vapnets eldkraft innebär enligt min bedömning inte att vapnet inte varit livsfarligt. Att vapnet varit av särskilt farlig beskaffenhet (jfr 9 kap. 1 § andra stycket 2) görs inte gällande i målet. Såväl den omständigheten att vapnet varit skarpladdat som att det innehaft på allmän plats är omständigheter som enligt lagens förarbeten med styrka talar för att brottet bör rubriceras som grovt (se prop. 2011/12:109 s. 41). Ett uppbordat startvapen saknar legalt användningsområde och används inte sällan för att begå brott. Pistolen har varit manipulerad för ett annat syfte än det ursprungliga, även om MJ inte själv manipulerat denna. MJ har själv, enligt uppgift i tingsrättens dom, uppgett att han köpt pistolen för tre till fem år sedan när han kände sig hotad av en person och att han haft den i

bilen av säkerhetsskäl, när han inte förvarat den i ett kassaskåp. Redan MJs motiv till innehavet av vapnet innebär en beredskap att använda vapnet. Eftersom vapnet varit skarpladdat har det varit klart för omedelbar användning. Med fog kan därför befaras att vapnet också ska komma till brottslig användning. Den kväll pistolen påträffades i bilen var MJ onykter och på väg hem från Värnamo där han blivit misshandlad. Under kvällen hade han varit ute och ”konfronterat” människor. Han förvarade den skarpladdade pistolen i sin bil, på allmän plats, under det passagerarsäte där han satt aktuellt kväll.

Mot angiven bakgrund står det enligt min bedömning klart att det typiskt sett funnits en påtaglig risk för att vapnet skulle komma till brottslig användning och att människor skulle kunna komma till skada till följd av MJs innehav av pistolen.

Med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet anser jag att det inte kan råda någon tvekan om att det vapenbrott MJ har begått ska rubriceras som grovt vapenbrott.

Grovt vapenbrott är ett brott av sådan art att det råder en mycket stark presumtion för fängelse. Några särskilda skäl att frångå en fängelsepåföljd har inte framkommit i målet. Jag delar hovrättens bedömning när det gäller påföljdsval och straffmätning.

Jag anser sammanfattningsvis att det inte finns skäl att ändra hovrättens dom.

Prövningstillstånd

Prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Frågan i målet är om det vapenbrott som MJ har begått ska bedömas som grovt vapenbrott.

Genom den lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2012 har bestämmelsen om grovt vapenbrott ändrats på ett sådant sätt att det numera uttryckligen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömande av om brottet är grovt. Enligt min uppfattning innebär lagändringarna i detta hänseende skärpningar i förhållande till tidigare lagstiftning och praxis. Ofta finns skäl för

Högsta domstolen att ge vägledande uttalanden om tillämpningen av nu lagstiftning. Behovet av sådana uttalanden kan emellertid variera, beroende på bl.a. utformningen av de nya reglerna i sig och av de uttalanden som görs i förarbetena. Vidare är det av betydelse hur enhetligt åklagare och domstolar i praktiken tillämpar de nya reglerna.

Enligt Utvecklingscentrum Malmö, som inom Åklagarmyndigheten har ett särskilt ansvar för metodutveckling m.m. när det gäller frågor om vapenbrott, råder inte några tillämpningsproblem eller någon bristande enhetlighet i domstolarnas bedömningar när det gäller rubriceringsfrågor av sådant slag om aktualiseras i detta mål. Vidare tyder den genomgång av domar från tiden efter lagändringen som Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet har gjort, enligt regeringen, på att den nya regleringen tillämpas på det sätt som avsetts (se prop. 2013/14:226 s. 39 f.).

Jag anser också att omständigheterna i detta mål är sådana att det knappast kan råda någon tvekan om att det vapenbrott MJ begått ska bedömas som grovt vapenbrott. Målet lämpar sig därför mindre väl för en prövning av hur 9 kap. 1 § andra stycket vapenlagen ska tillämpas.

Som angetts ovan har aktuell bestämmelse ändrats per den 1 september 2014. Minimistraflet för grovt vapenbrott är numera fängelse i ett år. Vidare har bl.a. 9 kap. 1 § andra stycket (1), numera 9 kap. 1 a §, om omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott ska rubriceras som grovt ändrats samt har en ny fjärde punkt lagts till. Angivelsen av platser i första punkten har justerats för att göra bestämmelsen mer allmängiltig. Som tidigare omfattas dock innehav i fordon på allmän plats. Enligt den nya fjärde punkten ska det vid rubriceringen särskilt beaktas om gärningen annars har varit av särskilt farlig art. På grund av dessa förändringar i lagstiftning skulle ett avgörande som tar sikte på tillämpningen av straffbestämmelserna i dess äldre lydelse – särskilt när det gäller frågan om påföljd – riskera att snabbt bli inaktuellt.

Jag anser mot denna bakgrund att en prövning av målet inte skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen.

Sammanfattningsvis anser jag att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bevisuppgift

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Malmö
Åklagarkammaren i Jönköping (AM-90020-13)